

Jaros, Tadeusz

Powstanie styczniowe 1863-1864 : równość, wolność, niepodległość

Przegląd Pruszkowski nr 2, 15-16

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W październiku 1831 r. Powstanie Listopadowe upadło, ale nie oznaczało to aprobaty niewoli.

Listopadowy, ofiarny czyn powstańczy przekazał bowiem następnym pokoleniom Polaków przesłanie dziejowe - walki o wolność i niepodległość Polski - aż do zwycięstwa.

POWSTANIE STYCZNIOWE 1863 - 1864

RÓWNOŚĆ, WOLNOŚĆ, NIEPODLEGŁOŚĆ

Ostatni dyktator powstania
- Romuald Traugutt

Upadek Powstania Listopadowego 1831 r. oraz terror i ucisk zaborcy rosyjskiego, jaki potem zapanował, nie złamał woli narodu polskiego w dążeniu do odzyskania niepodległości. Rolę budziela ducha narodowego podjęła młodzież studiująca i uczniowie wyższych klas szkół średnich.

Od 1859 r. środkiem budzącym ducha narodowego oraz wyrazem protestu przeciwko represjom rosyjskim stały się manifestacje i nabożeństwa patriotyczne krwawo tłumione przez władze zaborcze.

Zaczęły powstawać tajne organizacje, nawołujące do zbrojnego powstania. Z nich wyłoniło się radykalne stronnictwo "Czerwonych", kierowane przez Centralny Komitet Narodowy /CKN/.

Powstanie wybuchło w nocy z 22 na 23 stycznia 1863 r. Bezpośrednią przyczyną jego wybuchu było ogłoszenie poboru, t.zw. "branki", polegające na

wcieleniu przemocą do armii rosyjskiej osób podejrzanych o przygotowywanie powstania.

W Manifestie ogłoszonym 22 stycznia, Komitet Centralny Narodowy, który przekształcił się w Tymczasowy Rząd Narodowy, wezwał do orężnej walki z najeźdźcą rosyjskim, by zrzucić jarzmo niewoli i odbudować nie-

"Kucie kos" (obraz Artura Grottgera)

podległe państwo polskie w granicach przedrozbiorowych, oparte na demokratycznych podstawach. Wezwanie to brzmiało: "CKN ogłasza wszystkich synów Polski, bez różnicy wiary i rodu, pochodzenia i stanu, wolnymi i równymi obywatelami kraju. Ziemia, którą lud rolniczy posiadał dotąd na prawach czynszu lub pańszczyzny, staje się od tej chwili bezwarunkową jego własnością, dziedzictwem wiecznym..."

"Do broni więc Narodzie Polski, Litwy i Rusi, do broni! bo godzina wspólnego wyzwolenia już wybiła, stary nasz miecz wydobyty, święty sztandar Orła, Pogoni i Archaniola rozwinąć."

Jednocześnie dekretem z 22 stycznia Rząd Tymczasowy ogłosił uwłaszczenie chłopów.

Powstanie zostało podjęte w warunkach wyjątkowo niekorzystnych: w terminie wymuszonym, w środku zimy, przy niewielkiej ilości broni palnej i po części bez dowódców, którzy mieli dopiero przybyć. Mimo to walka została podjęta i trwała przez cały rok 1863, do października 1864 r.

Walka ta miała formę wojny partyzanckiej, w której niewielkie, słabo uzbrojone oddziały powstańcze, koczujące w lasach, staczały bitwy i potyczki z przeważającymi wojskami rosyjskimi.

Po krótkotrwałym okresie kierowania powstaniem przez dyktatorów - Ludwika Mierosławskiego i Mariana Langiewicza, 10 października 1863 r. kierownictwo słabnącego powstania przejął Romuald Traugutt. Dzięki jego wysiłkom walka zbrojna przetrwała do wiosny 1864r.

W nocy z 10 na 11 kwietnia 1864r. Romuald Traugutt został aresztowany i z tą chwilą nastąpił upadek powstania. W dniu 5 sierpnia 1864r. Romuald Traugutt, a wraz z nim ostatni czterej członkowie Rządu Narodowego zostali powieszani na stokach Cytadeli Warszawskiej.

Powstanie Styczniowe, największe z powstań polskich XIX wieku pod względem czasu trwania i liczby uczestników - upadło. Jednakże wykazało ono "żywość i siłę Polaków... rozbudziło na nowo ducha Polski i spotęgowało dążenie do własnego Państwa".